

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده علوم سیاسی، گروه روابط بین الملل

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته‌ی روابط بین الملل

عنوان:

بررسی ظرفیت‌ها و موانع سیاسی - فرهنگی - گفت

وگویی سیاسی در ایران (۱۳۷۶-۱۳۹۰)

استاد راهنما:

دکتر مجتبی مقصودی

استاد مشاور:

دکتر محمد جواد حق شناس

پژوهشگر:

ساناز رضایی

تابستان ۱۳۹۲

تقدیم به:

همه کسانی که صلح با گفت‌وگو را بر ستیز با خشونت مقدم می‌دارند.

سپاس و تقدیر:

با سپاس از جناب آقای دکتر مجتبی مقصودی که با راهنمایی‌های ارزشمند خویش این پژوهش را از آغاز تا انجام همراهی کردند.

با تشکر از جناب آقای دکتر محمد جواد حق شناس که با مشاوره‌های دقیق و پربار خود بر غنای این کار بسیار افزودند.

با تقدیر از جناب آقای دکتر مجید وحید که زحمت داوری این پایان‌نامه را بر خود هموار نمودند.

بسمه تعالی

تعهذنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانف ساناز رضایی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجوی ۸۹۰۶۷۰۳۰۶۰۰ در رشته روابط بین الملل که در تاریخ ۱۳۹۲/۶/۱۹ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی ظرفیت‌ها و موانع سیاسی - فرهنگی گفت و گوی سیاسی در ایران (۱۳۷۶-۱۳۹۰) "دفاع نمودم.

بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانف بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانف مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا

بسمه تعالی

در تاریخ :

دانشجو کارشناسی ارشد خانم ساناز رضایی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸ به حروف هجده و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

مقدمه	۱
فصل اول	۴
کلیات طرح	۴
۱-۱ بیان مسئله	۵
۲-۱ اهمیت موضوع پژوهش و انگیزه انتخاب آن	۷
۳-۱ اهداف پژوهش	۸
۴-۱ ادبیات پژوهش	۹
۵-۱ سوال اصلی و سوالهای فرعی پژوهش	۱۰
۶-۱ فرضیه پژوهش	۱۰
۷-۱ متغیرهای پژوهش	۱۰
۸-۱ روش پژوهش	۱۱
۹-۱ تکنیک گردآوری اطلاعات	۱۱
۱۰-۱ محدوده پژوهش	۱۱
۱۱-۱ موانع و نوآوریهای پژوهش	۱۲
۱۲-۱ تعریف مفاهیم و اصطلاحات پژوهش	۱۲
۱۳-۱ سازماندهی پژوهش	۱۶

فصل دوم.....	۱۸
مطالعات نظری.....	۱۸
مدخل.....	۱۹
۱-۲ چستی، ماهیت و ابعاد گفت‌وگو.....	۲۰
۱-۱-۲ گفت‌وگو به لحاظ لغوی و مفهومی.....	۲۰
۲-۱-۲ در باب تمایز گفت‌وگو با گفت‌مان.....	۲۲
۳-۱-۲ ماهیت و ابعاد گفت‌وگو.....	۲۵
۴-۱-۲- نمادهای گفت‌وگو.....	۲۹
۲-۲ نظریه‌ها و دیدگاه‌ها درباره گفت‌وگو.....	۳۰
۱-۲-۲ یورگن هابرماس.....	۳۰
۲-۲-۲ میخائیل باختین.....	۳۵
۳-۲-۲ کارل پوپر.....	۳۶
۴-۲-۲ مارتین بوبر.....	۳۷
۵-۲-۲ دیگر نظریه پردازان گفت‌وگو.....	۳۸
۳-۲ گفت‌وگو از منظر نخبگان و نهادها.....	۳۹
۱-۳-۲ قهرمانان گفت‌وگو در قرن بیستم.....	۳۹
۲-۳-۲ سازمانهای بین‌المللی و گفت‌وگو.....	۴۱

فصل سوم.....	۴۴
تاریخچه گفت‌وگوی سیاسی و ظرفیت‌ها و موانع آن در ایران.....	۴۴
مدخل.....	۴۵
۱-۳ گذری بر گفت‌وگو و استبداد در ایران پیش از مشروطیت.....	۴۷
۱-۱-۳ مطبوعات.....	۴۷
۲-۱-۳ انجمنها و مطبوعاتشان.....	۴۸
۲-۳ فراز و نشیب گفت‌وگوی سیاسی در دوره مشروطیت.....	۴۹
۱-۲-۳ مطبوعات دوره مشروطه.....	۵۰
۲-۲-۳ انجمن‌های دوره مشروطه.....	۵۱
۳-۲-۳ مجلس دوره مشروطه.....	۵۲
۴-۲-۳ شکست مشروطیت و دلایل آن.....	۵۲
۳-۳ پهلوی اول و جایگاه گفت‌وگوی سیاسی در آن.....	۵۵
۱-۳-۳ مطبوعات دوره رضاشاه.....	۵۶
۲-۳-۳ احزاب و تشکل‌ها در دوره رضاشاه.....	۵۶
۳-۳-۳ مجلس دوره رضاخان.....	۵۷
۴-۳ امکانات گفت‌وگوی سیاسی از ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲.....	۵۸
۱-۴-۳ مطبوعات در دوره ۱۳۲۰-۱۳۳۲.....	۵۹
۲-۴-۳ احزاب و ائتلافهای سالهای ۱۳۲۰-۱۳۳۲.....	۵۹
۳-۴-۳ مجلس بین سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۳۲.....	۶۱

- ۶۲ ۵-۳-۳ انقباض وضعیت گفت‌وگوی سیاسی از ۱۳۳۲ تا ۱۳۵۷.
- ۶۳ ۱-۵-۳ سیاست حذف.
- ۶۳ ۲-۵-۳ مجلس پس از کودتای ۱۳۳۲.
- ۶۳ ۳-۵-۳ جنبش دانشجویی و سرکوب آن.
- ۶۴ ۴-۵-۳ مطبوعات ۱۳۳۲-۱۳۳۹.
- ۶۴ ۵-۵-۳ فضای باز ۱۳۳۹-۱۳۴۲.
- ۶۴ ۶-۵-۳ احزاب در ۱۳۳۹-۱۳۴۲.
- ۶۵ ۷-۵-۳ فضای سالهای ۱۳۴۲ به بعد.
- ۶۷ ۱-۷-۳ احزاب و اتحادیه‌ها و اصناف.
- ۶۸ ۲-۷-۳ رسانه‌های گروهی.
- ۶۸ ۳-۷-۳ مطبوعات.
- ۶۹ ۶-۳-۳ شرایط گفت‌وگوی سیاسی از ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۶.
- ۷۱ ۱-۶-۳ احزاب و ائتلافات سالهای آغازین.
- ۷۳ ۲-۶-۳ مطبوعات سالهای آغازین.
- ۷۳ ۳-۶-۳ سیاست حذف.
- ۷۴ ۴-۶-۳ شکل‌گیری طبقات اجتماعی.
- ۷۵ ۵-۶-۳ سالهای ۱۳۶۸-۱۳۷۶ و دوره سازندگی.
- ۷۵ ۱-۵-۶-۳ رسانه‌ها.
- ۷۶ ۲-۵-۶-۳ احزاب.

۷۷ ۳-۵-۶-۳ مجلس
۷۷ ۶-۶-۳ عواملی که زمینه ساز دوم خرداد شد
۷۹ فصل چهارم
۷۹ وضعیت گفت‌وگوی سیاسی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۹۰
۸۰ مدخل
۸۱ ۱-۴ بررسی ظرفیت‌ها و موانع سیاسی - فرهنگی گفت‌وگوی سیاسی در دوره خاتمی
۸۱ ۱-۱-۴ جنبش دوم خرداد با ظرفیتهای گفت‌وگوی سیاسی
۸۵ ۲-۱-۴ مطبوعات
۸۵ ۳-۱-۴ احزاب
۸۶ ۴-۱-۴ مجلس
۸۷ ۵-۱-۴ اندیشه‌های خاتمی و ظرفیت‌های گفت‌وگوی سیاسی
۹۰ ۶-۱-۴ سیاست خارجی خاتمی
۹۵ ۲-۴ ظرفیت‌ها و موانع سیاسی - فرهنگی گفت‌وگوی سیاسی در دوره احمدی نژاد
۹۶ ۱-۲-۴ احمدی نژاد و اقتصاددانان
۹۹ ۲-۲-۴ جنبش دانشجویی
۱۰۰ ۳-۲-۴ خانه احزاب
۱۰۱ ۴-۲-۴ مجلس
۱۰۲ ۵-۲-۴ مناظرات

- ۶-۲-۴ تفکیک جنسیتی ۱۰۳
- ۷-۲-۴ انحلال سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ۱۰۴
- ۸-۲-۴ رسانه‌ها ۱۰۵
- ۹-۲-۴ سیاست خارجی ۱۰۵
- ۱۰-۲-۴ هولوکاست ۱۰۹
- ۳-۴ تجزیه و تحلیل یافته‌ها: موانع و ظرفیتهای گفت‌وگوی سیاسی در ایران ۱۱۰
- نتیجه‌گیری ۱۱۸
- منابع و مأخذ ۱۲۳

مقدمه

این پایان‌نامه، کوششی است برای ورود روشمند به موضوعی اساسی در حوزه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل یعنی موضوع گفت‌وگو. گفت‌وگو مشخصه اساسی جهان مدرن است. جهانی که در آن به تعبیر کارل پوپر نزاع انسان‌ها نه با شمشیر که با کلمات است. جهانی که در آن مبنای قدرت اجبار نیست بلکه اقتناع است. نگارنده که رشته علوم سیاسی و روابط بین‌الملل را خود نه با اجبار که با علاقه فراوان انتخاب کرده است، این موضوع را از مهمترین موضوعاتی می‌داند که در ایران باید بدان اهتمام ورزید.

تاریخ معاصر ایران را می‌توان از منظر قبض و بسط گفت‌وگو مورد مطالعه قرار داد. در دوره‌هایی از تاریخ ما، عرصه بر گفت‌وگو تنگ بوده است و راه بر خشونت و عدم تحمل نظر دیگران هموار شده است و کشور دچار آسیب گشته است و در دوره‌هایی شرایط گفت‌وگو مهیاتر بوده است و به رغم افراط‌ها تجربه‌های سودمندی نصیب کشور شده است.

به دوره‌های قاجار و مشروطیت و پهلوی و جمهوری اسلامی از این منظر می‌توان نگریست که در همه این دوره‌ها و خصوصاً از مشروطیت بدین سو، همواره جدالی در ایران وجود داشته است که برخی از آن با عنوان جدال میان تجدد و سنت یاد می‌کنند یا جدال میان قدیم و جدید. ما می‌توانیم این جدال را جدال میان طرفداران و مخالفان گفت‌وگو نیز بدانیم. در یک سوی این جدال دولتمردان و متفکرانی هستند که آینده و پیشرفت ایران را در روامداری و تساهل و احترام به تکثر می‌دانند و بر این اعتقادند که در جهان کنونی تنها می‌توان با سلاح اقتناع بر دل‌ها غالب شد و حکومت‌هایی محکم و تامین‌کننده منافع ملی ساخت. در سوی دیگر، اما، طیفی قرار دارد که بر طبل مطلق‌گرایی و

ایدئولوژی می‌کوبد و از اجبار دریغ نمی‌کند و پندار خود را عین حقیقت می‌داند و باورهای دیگران را نمونه انحراف. اینان هر گاه بر حکومت دست یافته و مسلط گشته‌اند وظیفه را بر نتیجه مقدم دانسته‌اند و در مواقعی حاضر به نابودی منافع کشور به قیمت حفظ ارزش‌های خود بوده‌اند.

به اعتقاد نویسنده این دوره‌ها و این وضعیت‌ها را باید مورد مطالعه قرار داد تا طی آن ظرفیت‌ها و موانع گفت‌وگوی سیاسی در ایران شناخته شود و از این رهگذر بتوان بر توسعه سیاسی از طریق چنین شناختی پافشاری کرد.

چنین مطالعه‌ای خصوصاً در شرایط کنونی جهان ضروری است. شرایطی که در آن کشورهای مختلف مدل‌های توسعه خود را با یکدیگر به رقابت گذاشته‌اند و هر یک به برتری مدل خود تاکید می‌ورزند. شماری از این کشورها مدل خود را مشارکت، گفت‌وگو و دموکراسی می‌دانند و در واقع نیز بدان پایبندند. این کشورها در میان قدرتمندترها هستند. و شماری بر اصول فوق تاکید ظاهری دارند ولی در عمل بدان پایبند نیستند و اتفاقاً در میان قدرتمندان جایی ندارند.

تاریخ ایران، به اعتقاد ما، تاریخ التزام عملی به مدل گفت‌وگو در زمان‌هایی و التزام ظاهری به آن در زمان‌های دیگر بوده است.

بر اساس این موضوع، نگارنده چارچوبی چهار فصلی را برای تدوین این پایان‌نامه در نظر گرفته است.

فصل اول به روال معمول پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد، به بحث در کلیات پایان‌نامه اختصاص یافته است و طی آن به موضوعاتی نظیر سوال پایان‌نامه، فرضیه آن، متغیرها، ادبیات پژوهش و روش آن پرداخته شده است.

در فصل دوم بحث با بررسی مفهوم گفت‌وگو ادامه می‌یابد و مبانی نظری گفت‌وگو مورد توجه قرار می‌گیرد و سپس از قهرمانان و نهادهای عمده حامی گفت‌وگو سخن به میان می‌آید. فصول اول و دوم زمینه‌ساز ورود به بحث ایران در فصل‌های سوم و چهارم می‌گردند.

فصل سوم تاریخچه‌ای از گفت‌وگوی سیاسی و موانع و ظرفیت‌های آن در ایران معاصر را پیش رو می‌گذارد. ما در این فصل از وضعیت گفت‌وگو در دوره قاجار خواهیم گفت و گذر زمان را تا سال ۱۳۷۶ یعنی دوره ریاست جمهوری محمد خاتمی دنبال می‌کنیم. بدین صورت از وضعیت گفت‌وگو در دوره‌های مشروطیت، پهلوی اول، پهلوی دوم و انقلاب اسلامی در ۱۹ سال نخست آن خواهیم گفت تا روشن شود که رییس جمهور خاتمی و رییس جمهور احمدی‌نژاد بر بنیاد چه میراثی از گذشته سیاست‌های خود را تعریف و اجرا می‌کردند.

فصل چهارم، دوره زمانی ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۰ را در بر می‌گیرد، دوره‌ای که طی آن دو نگرش کاملاً متفاوت از سیاست و سیاست‌ورزی در عرصه‌های داخلی و خارجی در ایران ظهور می‌یابد. ۸ سال دوره محمد خاتمی که با تاکید بر توسعه سیاسی حکومت کرد و ۸ سال دوره محمود احمدی‌نژاد که خود را پایبند گفتمانی عدالت‌محور و البته پوپولیستی نموده بود. مقایسه این دو دوره، به ما این امکان را می‌دهد تا نشان دهیم کدام جریان سیاسی در ایران بیشتر از دیگری به توسعه گفت‌وگوی سیاسی ارجح می‌نهد. البته باید ذکر کرد که در این فصل به دلیل وجود منابع بیشتر مجال سخن از دوره محمد خاتمی بیشتر بوده است و بر عکس به دلیل کمبود جدی منابع مکتوب در خصوص کارنامه احمدی‌نژاد، نوشتن با دشواری‌های جدی روبه‌رو گشته است.

در پایان این رساله همچون تمام کارهای پژوهشی، صفحاتی به نتیجه‌گیری اختصاص پیدا کرده است.

فصل اول

کلیات طرح

۱-۱ بیان مسئله

گفت‌وگو هم در عرصه زندگی اجتماعی و روابط میان‌انسانی و هم در ساحت زندگی سیاسی از اهمیتی اساسی برخوردار است. در زندگی سیاسی بسیاری از اندیشمندان بر این باورند که وجه تمایز جوامع استبدادی با جوامع مردم‌سالار در ارتباط مستقیم با نوع نگاه آنان به گفت‌وگو و جایگاه گفت‌وگو در آن جوامع است. وجود گفت‌وگو راه را بر حضور شهروندان در عرصه‌های گوناگون زندگی اجتماعی می‌گشاید و مشارکت آنان را سبب می‌شود، نبود گفت‌وگو، اما، راه را بر بی‌تفاوتی، نداشتن امکان تاثیرگذاری بر ابعاد گوناگون زندگی اجتماعی گشوده و از انسان‌ها موجوداتی تابع ساخته و بستر را بر پدیده استبداد هموار می‌سازد.

گفت‌وگو که معادل آن در زبان‌های لاتین «دیالوگ» و در زبان عربی «حوار» است (مهاجرانی، ۱۳۸۱، ۱۹۹) پدیده‌ای جدید نیست اما در دوران مدرنیته از اهمیتی بسیار برخوردار گشته و از قرن بیست بدین سو در روابط درون کشوری و میان کشوری محوریت یافته است. (منتظرقائم، ۱۳۸۱، ۱۹۸) هم‌چنین، سازمان‌های بین‌المللی بر بنیان گفت‌وگو ایجاد شده اند و سازمان ملل متحد و سازمان‌های تابع آن مبنای کار خود را گفت‌وگوهای بین‌المللی در زمینه‌های گوناگون جهانی قرار داده‌اند. یونسکو، سازمان آموزشی، فرهنگی و علمی ملل متحد، به عنوان مثال، در اساسنامه خود اساسی‌ترین هدف ایجادش را «دیالوگ» میان ملت‌ها از طریق همکاری‌های آموزشی، فرهنگی و علمی به منظور توسعه صلح در سطح جهان معرفی می‌کند.

هرگاه، در جوامع از گفت‌وگو اجتناب شود یا راه بر گفت‌وگو هموار نباشد، زمینه‌های خشونت هموار می‌گردد. (موثقی، ۱۳۸۶، ۱۹۱) شاید بتوان بر درستی این برداشت تاکید نمود که هرگاه روابط جهانی و یا روابط انسان‌ها در درون کشورها بر اساس گفت‌وگو شکل یافته است، فضای صلح حاکم بوده است و هر زمان که بستر گفت‌وگو فراهم نبوده است، امکان ستیز، تقابل، جنگ و نزاع بیشتر شده است.

اگر با مقدمه بالا به اهمیت گفت‌وگو پی برده باشیم، اگر هم چون دکتر موثقی اعتقاد داشته باشیم که گفت‌وگو «زمینه‌ساز ترقی و پیشرفت و توسعه و تکامل» است و نبود آن «عدم امکان تعامل سازنده و مفید» (موثقی، ۱۳۸۶، ۱۹۲) را به بار می‌آورد، آن‌گاه به اهمیت موضوع گفت‌وگو در تمام جوامع از جمله ایران پی می‌بریم و در می‌یابیم که یکی از اساسی‌ترین موضوعاتی که در میان سیاستمداران و اندیشمندان ایرانی باید مورد توجه و مطالعه قرار گیرد، همین موضوع گفت‌وگو است. تاریخ معاصر ایران را شاید به تعبیری بتوانیم تاریخ فراز و نشیب گفت‌وگو بدانیم. بسیاری سیاستمداران و متفکران و روشنفکران از مشروطه بدین سو، راه پیشرفت کشور را در توسعه گفت‌وگو و مشارکت مردم در زندگی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی خویش دانسته‌اند و در این راه مرارت‌های زیادی را بر خود هموار ساخته‌اند. بسیاری نیز در همین دوره تاریخی بر یکسان‌اندیشی پافشارده‌اند و به دلیل باورنداشتن به نیاز به گفت‌وگو، سدهای جدی در مقابل آن ساخته‌اند.

اگر تاریخ معاصر ایران را به سه دوره مشروطه، پهلوی و جمهوری اسلامی تقسیم کنیم، آن‌گاه در دوره سوم، برهه‌ای را می‌توانیم انتخاب کنیم که در آن بتوان وضعیت گفت‌وگو و فراز و نشیب‌های آن را بر اساس نگاهی مقایسه‌ای مورد مطالعه قرار دهیم. البته باید تاکید داشت که آن چه در این پایان‌نامه موضوع بررسی ماست، گفت‌وگوی سیاسی است. در این برهه که سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۰ را در برمی‌گیرد، دو تفکر سیاسی متفاوت در راس قوه مجریه قرار داشته است. ما در این پایان‌نامه، این دو تفکر سیاسی را مورد نگاه و نقد قرار می‌دهیم و تاثیرات آن‌ها را بر توسعه یا محدودشدن گفت‌وگو را مورد توجه قرار می‌دهیم.

این برهه در برگیرنده دو مقطع زمانی است: ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۴، ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ در هر یک از این مقاطع گفتمانی بر جامعه حاکم بوده است که با موضوع گفت‌وگو در پیوند است. گفتمان مقطع اول، گفتمان توسعه سیاسی و مشارکت است و گفتمان مقطع دوم عدالت محوری. ما در این پایان‌نامه به روشن‌ساختن نسبت گفتمان‌های حاکم با وضعیت گفت‌وگو در جامعه همت خواهیم گماشت.

هم‌چنین، این دو برهه نشان‌دهنده ظرفیت‌ها و موانعی بر سر راه توسعه گفت‌وگو در جامعه هستند. این ظرفیت‌ها و موانع طبیعی سیاسی و فرهنگی دارند که در این پایان‌نامه بر آن پرتو می‌افکنیم.

۲-۱ اهمیت موضوع پژوهش و انگیزه انتخاب آن

آن‌چه در بیان مسئله آمد، حکایت از اهمیت موضوع نیز دارد. گفت‌وگو به دلیل ارتباط با صلح، مشارکت و پیشرفت دارای جایگاهی بلند در زندگی اجتماعی است. از نگاه نگارنده، موضوع گفت‌وگو برای یک دانشجوی علوم سیاسی از این رو واجد اهمیت است که به وی این امکان را می‌دهد که بداند یکی از عوامل اساسی کندی پیشرفت کشور در زمان کنونی چیست و چگونه می‌توان برای آن چاره اندیشید.

انتخاب این موضوع، هم‌چنین، از این رو برای نویسنده انگیزه‌بخش است که به وی امکان می‌دهد با وضعیت سیاسی کشور در یکی از مهمترین برهه‌های آن آشنایی دقیقی به دست آورد و توانایی خود را در سنجش این وضعیت از طریق به کارگیری برخی مهم‌ترین مفاهیم علوم سیاسی معاصر، نظیر منافع ملی، گفت‌وگو، گفتمان ... بیازماید.

۱-۳ اهداف پژوهش

اهداف این پژوهش را شاید بتوان به دو دسته اهداف کلی و اهداف تخصصی تقسیم نمود. اهداف کلی این تحقیق عبارتند از:

- نگارش متنی علمی. از نگاه نویسنده، مهمترین هدف تربیت دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها، آماده‌ساختن آنان برای انجام تحقیقاتی است که بر پایه روش‌های علمی استوار باشد. تدوین پایان‌نامه چنین فرصتی را پیش رو می‌گذارد و نگارنده در تلاش خواهد بود که با بهره‌گیری از یاری استادهای خود از این فرصت بهره‌برد.

- بهره‌گیری از آموخته‌های دانشگاهی و فرادانشگاهی در عمل. تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه، فرصت آموختن درس‌های مهمی نظیر روش پژوهش را برای نگارنده ایجاد کرده است. هم‌چنین، کارگاه‌های انجمن علوم سیاسی ایران، که نگارنده در بسیاری از آن‌ها حضور جدی داشته، به وی این امکان را داده است که با مبانی تحقیق در علوم سیاسی آشنایی خود را بهتر سازد. تدوین پایان‌نامه فرصت کاربست این آموخته‌هاست.

- زمینه‌سازی تحصیل در مقطع بالاتر. نویسنده تدوین پایان‌نامه جدی در مقطع کارشناسی ارشد را مقدمه‌ای مناسب برای ورود به مقطع بالاتر می‌داند زیرا در مصاحبه‌های دوره دکترا از عمده‌ترین معیارهای انتخاب دانشجو به وسیله هیات‌گزینش، کیفیت مناسب پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد است.

مهم‌ترین اهداف تخصصی این پژوهش، موارد زیر هستند:

- آشنایی عمیق با زمانی مهم از تاریخ معاصر ایران. زمانی که در آن دو نگاه متفاوت بر قلمرو سیاست حاکم است و هر یک راهی خاص را برای پیشرفت ایران مناسب تشخیص می‌دهد.

نکته حایز اهمیت این است که این دو راه بیشتر با یکدیگر در گسست هستند تا در پیوند.

- به کارگیری نظریات علوم سیاسی و مفاهیم آن برای توضیح پرسشی علمی مرتبط با جامعه‌شناسی سیاسی کشور.

- ارائه نمودن چشم‌اندازهای تجویزی برای توسعه گفت‌وگوی سیاسی در کشور. نگارنده معتقد است که هرگاه موانع گفت‌وگو به خوبی مورد شناسایی قرار گیرند، آن‌گاه می‌توان در خصوص کاستن آن چاره‌اندیشی نمود.

- انجام پژوهش به گونه‌ای که به پشتوانه آن نگارنده بتواند خود را به عنوان کسی که توان تجزیه و تحلیل مسائل سیاسی را به گونه علمی دارد، معرفی نماید.

۱-۴ ادبیات پژوهش

نویسنده در جستجوهای خود به پژوهشی که دارای موضوع یکسان با پژوهش خود باشد دست نیافته است و در این بعد بر این اعتقاد است که کار نویی را عرضه می‌دارد. با این حال، شماری از منابع به طور غیر مستقیم ولی جدی با کار او در ارتباطند. از این جمله‌اند:

کتاب *دموکراسی گفتگویی* نوشته علی انصاری که در آن بحث‌های خوبی را در خصوص نظریه‌پردازان گفت‌وگو می‌توان یافت. نگارنده از این کتاب در زمینه آراء و عقاید نظریه‌پردازانی نظیر هابرماس و باختین بهره برده است.

کتاب *در جهان گفت‌وگو* نوشته هادی خانیکی که در آن شرح مفصلی در خصوص تعاریف گفت‌وگو و تمایز آن با گفتمان و وضعیت گفت‌وگو در دهه‌های پایانی قرن بیستم آمده است.

کتاب *تجربه بازی سیاسی در میان ایرانیان* به قلم محمدرضا تاجیک که طی آن خواننده با موانع گفت‌وگوی سیاسی در ایران آشنایی‌های خوبی به دست می‌آورد.

کتاب *دیباچه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی ایران* نوشته دکتر حسین بشیریه که خواندن آن به شناخت تمایز گفتمان و گفت‌وگو یاری می‌رساند و خواننده را با گفتمان‌های غالب سیاسی در ایران معاصر آشنا می‌سازد.

کتاب *گفت‌وگو و توسعه* تألیف احمد موثقی که در پی نشان دادن رابطه اساسی میان توسعه در تمام ابعاد زندگی اجتماعی و گفت‌وگوست.